

Kampen om kunnskapen

HØGSKULEN I VOLDA

"In all of us lodges the same fuel to light the same fire. And he who has never felt, momentarily, what madness is, has but a mouthful of brains"

Herman Melville (1819-1891)

Tor-Johan Ekeland
Professor Høgskolen i Volda, (tje@hivolda.no)
Professor II Høgskolen i Molde

OLAV H. HAUGE
1908 - 1994

HØGSKULEN I VOLDA

– Det kan og vera sæle, herlege draumar, syner ja radt yverjordiske tilstandar slike lever i! Kor lite dei kloke veit! --- Dei skulle berre vita. Galne folk har det ofte godt.

"Kva gjer det om sume er underlege, det finst so mange normale likevel"
(O. H. Hauge, 1959)

HØGSKULEN I VOLDA

OLAV H. HAUGE
1908 - 1994

"Det er han som kjem til ords. Det er syrgjeleg han skal vera so vill". "Eg kjenner godt den andre mannen, men eg har ikkje late han tale.

(..) Han er i alt og eitt motsetnaden til den stakkars uslingen som heiter eg, denne kvardagspuslingen, denne skrælingen.

(..) Du ottast han, men inst – du er samstundes huga at han skal ta ordet, gjera seg til herre, for du er på ein måte sæl under hans vald. Eit terribelt vald, eit skrækkvelde. Men herleg likevel.

Det spørst um han ikkje skulde kome til ords oftare, so meir i kvardagslag, so vorte han ikkje so vill og galen når han tek velde. Her er noko gale. Her har du skuld sjølv. Tenkja meir på han, lat han kome til orde oftare,

Medisinen overtar galskapen

HØGSKULEN I VOLDA

Pinel (1745 – 1826) fjernar lenkene ved Salpêtriére

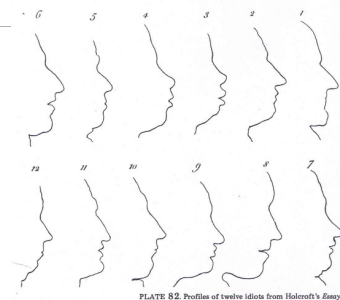

Monologen inntrer

Da galskapen ved slutten av 1700-tallet ble konstituert som sinnssykdom, var dialogen brutt, separasjonen allerede utført. Alle de stotrende, ufullstendige ordene uten fast syntaks, som uttrykte enheten mellom galskap og fornuft, ble støtt ut i glemselen. Psykiatriens språk, som er fornuftens monolog over galskapen, kunne bare opprettes på grunnlag av en slik stillhet.

(Foucault frå forordet til Galskapens historie, s 18)

Galskap objektivert

Desperate somatiske kurer

- Fall-lem
- Tredehjul
- Svingmaskin
- Korsfestelsesapparat
- Langbad
- Malaria-behandling
- Feberterapi
- Sengeleie
- Søvnterapi
- Varme bad
- Kalde bad
- Våte pakninger
- Elektrisk lysbad
- Defokalisering (kirurgisk fjerning av tenner, mandler, livmørhals, eggstokker, testikler, galleblære, tykktarm)
- Brekkmidler
- Insulinsjokk
- Cardiazolsjokk
- Anafylaktisk sjokkkur
- Lobotomi
- Adrenallektomi
- Kapsulotomi

Objektivering

- Å redusere subjektet (*den andre*) til noko objektivert (*det andre*) inneber å skape avstand til den andre som medmenneske.
- Når subjektet blir sett som objekt blir det nekta posisjonen som "a speaking I" og blir stumt.
- Avstand til den andre som subjekt aukar sjansane for manipulering, kontroll, human engineering og inhumanitet
- Å vedlikehalde den andre som subjekt (medmenneske) er den viktigaste måten å beskytte oss sjølve mot egne inhumane krefter
- Implikasjon: etikken må kome før evidensen

HØGSKULEN I VOLDIA

«Å gis posisjon som subjekt innebærer i prinsippet å bli tilkjent kompetanse og forutsetninger for å kunne gjøre egne valg, ta ansvar, ha ønsker og intensjoner, og dømmekraft i forhold til egne handlinger; med andre ord kapasiteter som er konstituerende for det å være menneske. At disse kapasitetene fratas en eller blir mistrodd må med nødvendighet oppleves som et angrep på ens verdighet som menneske. Og det er vel neppe en overdrivelse å hevde at historisk er det nettopp dette mange psykiatriske pasienter ofte har opplevd. Det truende ved dette fra pasientens perspektiv er at en slik objektivisering skaper avstand til det fellesmenneskelige; man blir ikke gjenkjent og dermed heller ikke anerkjent som likeverdig medmenneske. Sett fra hjelpersperspektivet er faren ved å redusere den andres subjektivitet at man samtidig reduserer den andre som medmenneske ("et menneske som meg"). En slik reduksjon vil kunne gjøre inhumanitet i behandling mer sannsynlig.»

(Ekeland, 2011)

Gamle heltar – nye diskursar?

HØGSKULEN I VOLDIA

Sigmund Freud
(1856-1939)

Den andre
•Subjektivisering

Emil Kraepelin
(1856-1926)

Det andre
•Objektivisering

↔

Spenningar i kunnskapssyn

HØGSKULEN I VOLDIA

<p>Det andre</p> <ul style="list-style-type: none"> • Objektivisering • Universelt • Årsak • Sykdommen/lidelsen • Erfaring som stat.gjnsn • Eks: "Evidensbasert" • Høg prestisje <p><i>Psykoze</i> Maskinfeil Ingen mening "Rammes av"</p>	↔	<p>Den andre</p> <ul style="list-style-type: none"> • Subjektivisering • Biografisk • Grunnar • Lidende person • Erfaring/livsløp • Eks.: "Recovery"-forskn. • Låg prestisje <p><i>Psykoze</i> Eksistensens grunnvilkår Meningstap Måte å være i verden på</p>
--	---	--

Kunnskapsdimensjonar

HØGSKULEN I VOLDIA

Stor vekt på "agency" (Dialog viktig)

Objektivisering ↔ Subjektivisering

(Dialog uviktig)

Lita vekt på "agency"

Dominerende: den biomedisinske tenkjemåten

- Biologisk nivå er primært (reduksjonisme)
- Psykiske lidinger kan objektiverast som avgrensa (på biologisk nivå)
- Einingane kan reduserast til underliggende patologi og bakanforliggende årsakskjeder
- Det kan utviklas spesifikk terapi for spesifikke sjukdomar
- Diagnose peikar på rett behandling

Med andre ord behandlar ein primært sjukdom og ikkje sjuke menneske

"Healing the conceptual wounds in contemporary psychiatry is not simply an abstract task, but an urgent ethical imperative on which rigorous and human clinical care, research, and training depend."

(Brendel, 2009 s. 24)

Nasjonalt senter for erfaringskompetanse innen psykisk helse

erfaringskompetanse.no

Ny kunnskap – ny praksis
Et nytt psykisk helsevern

erfaringskompetanse.no 2011

Tor-Johan Ekeland

Det er i dag et misforhold mellom helse- og sosialpolitiske visjoner om utviklingen av et nytt psykisk helsevern, og det som er hegemonisk kunnskapsyn innen ledende profesjoner i feltet. Ny praksis krever ny kunnskap, og utvikling av en kunnskapsplattform for psykisk helsearbeid som i større grad legitimerer erfaringskunnskap, bør ha som ambisjon å utfordre denne dominansen. Det er et langsiktig arbeid. (Ekeland, 2011)

HØGSKULEN I VOLDA

- Vi opplevde alle tre at det var primært fokus på sykdom og medisiner i behandlingen, og liten interesse for det vi hadde med oss av ressurser....(s18)
- Det å bli psykotisk og se livet fra et helikopterperspektiv, var et mestringsforsøk, et forsøk på å få bedre oversikt over min egen psykiske smerte (s44)
- *Psykose er sinnets flukt fra en virkelighet som er for vanskelig å bære*

Subjektivering som førsteperspektiv

HØGSKULEN I VOLDA

- Å få subjektet i tale
- Skape håp om mestring
- Skape oppleving av mestring
- Vedlikehalde tillit til mestringsevne
- Skape tillit til gjenoppretting av "A speaking I"

Systemkrava og objektivierende kunnskapssyn hemmar dette:

- *Fokuserer patologi/problem framfor ressursar*
- *Ignorerer kontekst (lokal og kulturell)*
- *Ignorerer det ideografiske og agency*
- *Fremjar produksjonslogikk meir enn mellommenneskelege etikk*

